

David ja Nancy Reigle

SUNYATA ELI TYHJYYS

buddhalaisessa ja teosofisessa tarkastelussa

Soviteltuamme buddhalaisen anātman-opin yhteen teosofisten opetusten kanssa, ainakin omaksi tyydytyksekseni, voimme nyt edetä śūnyatā- eli ”tyhjiys”-kysymykseen, joka on läheisesti yhteydessä svabhāva-kysymyksen kanssa. Anātman-oppia on opetettu kaikkialla buddhalaisuudessa alusta nykyaikaan asti ja kaikissa sen haaroissa. Śūnyatā-oppi tulee kuitenkin sūtrista, joiden sanotaan kadonneen ihmisten maailmasta neljäkymmentä vuotta Buddhan ajan jälkeen ja tuodun takaisin vuosisatoja myöhemmin. Nämä tekstit muodostavat mahāyānan eli pohjoisen buddhalaisuuden perustan, mutta hīnayāna eli eteläinen buddhalaisuus ei hyväksynyt niitä. Ensimmäisenä näiden tekstien joukossa ovat *Prajñā-pāramitā*- eli täydellisen viisauden sūtrat, jotka Nāgārjuna toi takaisin nāgojen, viisauden ”käärmeiden” – joita Blavatsky kutsui ”vihityiksi” – valtakunnasta. [*Salainen oppi*, I, s. e404; II, s. e211, e501.]

Hīnayāna-buddhalaisuus opettaa yleisesti, että dharmat, vaikka ovat pysymättömiä eli hetkellisiä, ovat todellisuudessa olemassa, joten jokaisella on oma svabhāvansa. *Prajñā-pāramitān* tekstit opettavat, että mitkään dharmat eivät todellisuudessa ole olemassa, että ne ovat tyhjiä kaikesta omasta svabhāvastaan. Siten he lisäävät varhaiseen henkilöitä koskevaan anātman-oppiin (*pudgala-nairātmya*) anātman-opin, joka koskee dharmoja (*dharma-nairātmya*).

Śūnyatā-oppia, *Prajñā-pāramitā*-tekstien pääopetusta, ilmaistaan termein kaikkien dharmojen śūnyatā, ”tyhjiys”, tai täydellisemmin: kaikki dharmat ovat svabhāva-śūnya, ”tyhjiä” (*śūnya*) svabhāvasta. Nämä tekstit toistavat jatkuvasti tätä opetusta. [Nämä edustavat esimerkit on otettu *Prajñā-pāramitā*-sūtrien 25 000 ja 18 000 rivistä. Mistään kolmesta suuresta *Prajñā-pāramitā*-sūtrasta ei ole nykyään yhtään täydellistä sanskritinkielistä editiota. Mutta kuten Edward Conze huomauttaa, niiden sisältö on oleellisesti sama, ja 100 000 rivin versio selittää täysin kategorioiden laajoja ja toistuvia luetteloita, jotka on ainoastaan lyhennetty 18 000 ja 25 000 rivin versioihin. Niinpä jokainen kolmesta voidaan jakaa aiheen mukaan kahdeksaan asteittain saavutettuun ”oivallukseen” (*abhisamaya*), jotka seuraavat Maitreyan *Abhisamayālamkāraa*.] Mikään dharma ei ole koskaan syntynyt (*anutpāda*); ne eivät ole olemassa (*na saṃvidyate*); ne ovat ei-olemassa olevia (*abhāva*); ne ovat tyhjiä (*śūnya*); ne ovat tyhjiä svabhāvasta (*svabhāva-śūnya*); ne ovat ilman svabhāvaa (*niḥsvabhāva*); niiden svabhāva on ei-olemassa oleva (*abhāva-svabhāva*). Olen edelleenkin jättänyt svabhāvan kääntämättä. Mahdollisia käännöksiä voi käyttää lukemattomia: sisin olemus, oma olemus, luontainen olemassaolo, itseoleva, itseluonto, oleellinen luonto, luontainen luonto, luontainen todellisuus. Kuten nyt voi nähdä, svabhāva-sanana useimmat esiintymiset näissä teksteissä ovat śūnyatā-sanana esiintymisten yhteydessä, koska koko śūnyatā-opin tarkoitus on kumota svabhāva-oppi. *Prajñā-pāramitā*-sūtrien śūnyatā- eli tyhjiysopetukset muotoili filosofiaksi lensimmäisenä Nāgārjuna. Tämä on ns. madhyamakan eli ”keskitien” filosofia, koska se yrittää välttää eternalismin ja nihilismin kahta äärimmäisyyttä. Sen ensimmäinen teksti on *Mūla-madhyamaka-kārikā* eli ”Keskitien juurisäkeet”. Tässä tekstissä Nāgārjuna korostaa, kuinka kriittistä on ymmärtää śūnyatā oikein. [*Mūla-madhyamaka-kārikā* 24.11: vināsayati durdṛṣṭā śūnyatā manda-medhasam | / sarpo yathā durgrhīto vidyā vā duṣprasādhitā ||]

”Väärä käsitys tyhjiydestä hävittää hidasjärkisen, niin kuin väärin käsitetty käärme tai väärin tehty taika.”

Kuitenkin Nāgārjunan tulkintaa koskevat erilaiset selityskoulukunnat syntyivät jo varhaisvaiheessa. Sen säkeet eli *kārikāt* ovat lyhyitä ja usein vaikeita ymmärtää ilman selityksiä. Nāgārjunan arvellaan kirjoittaneen siitä oman kommentaarinsa, jota nimitetään *Akutobhayaksi*, mutta tiibetiläinen traditio kieltää sen, että hän olisi kirjoittanut tiibetiläisestä kaanonista löytyvän tuon nimisen vielä olemassa olevan tekstin. [Jeffrey Hopkins, *Meditation on Emptiness*, s. 360.] Tsong-kha-pan aikana, enemmän kuin tuhannen vuoden kuluttua siitä kun alkuperäisteksti kirjoitettiin, oli olemassa monia kommentaareja. Tutkittuaan niitä, Tsong-kha-pa ihmetteli, mikä oikea tulkinta oli. Viisauden Buddha Mañjusrī kertoi mystisellä tavalla hänelle, että Chandrakīrtin tulkinta oli kaikin tavoin luotettava. [Geshe Wangyal, *The Door of Liberation*, New York, Maurice Girodias Associates, 1973, s. 66.] Tällä tavoin Tsong-kha-pa ja gelugpat alkoivat puolustaa Chandrakīrtin koulukuntaa, prāsaṅgika-madhyamakaa, josta tuli vallitseva Tiibetissä.

Prāsaṅgika- eli ”johtopäätös”-koulukunta käyttää sen nimistä esitystyyliä kuin *prasaṅga*, joka muistuttaa jonkin verran Sokrateen dialogia, joka korostaa yllätyksellisiä ja usein epämiellyttäviä johtopäätöksiä siinä, missä joku voi olettaa positiivista luontoa olemassa olevalle. Se alentaa nämä oletukset järjettömyydeksi. Tällaisen järkeilyn avulla analysoidaan dharmoja ja osoitetaan, etteivät ne ole löydettävissä, ja sen seurauksena niiden todistetaan olevan tyhjiä. Eivät ainoastaan kaikki dharmat ole tyhjiä, vaan myös tyhjiys on tyhjä. Itse śūnyatā ei ole olemassa enempää kuin mitään muutakaan. Oliot eivät voi olla olemassa tyhjiydessä. Śūnyatā on tässä absoluuttinen ainoastaan siinä merkityksessä, että se on absoluuttinen totuus kaikkien olioiden tyhjiydestä, se itse mukaan luettuna.

Olisiko tämä siis myös teosofinen käsitys śūnyatāsta? Teosofisten opetusten sanotaan edustavan esoteerisen koulun tulkintaa, joten niiden ei pitäisi edellyttää sopivan yhteen eksoteerisiksi tunnettujen koulujen kanssa, sellaisten kuin ”prasaṅga-mādhyamika-oppi, jonka dogmit on tunnettu aina siitä asti kun se erosi puhtaasti esoteerisista kouluista”. [Salainen oppi, I, s. e43.] Sillä kuten Blavatsky huomauttaa: [Salainen oppi, III, s. z433.]

”Esoteeriset koulut lakkaisivat olemasta nimensä arvoisia, mikäli niiden kirjallisuudesta ja opeista tulisi niiden vihkimättömien uskonveljien, saatikka sitten länsimaisen yleisön omaisuutta. Tämä on pelkkää tervettä järkeä ja logiikkaa. Orientalistimme ovat kuitenkin aina kieltäytyneet tunnustamasta tätä tosiasiaa.”

Kun nyt Blavatsky toi esiin länsimaiselle yleisölle joitakin esoteerisia opetuksia, eräiden tiibetiläisten mahātmojen opastuksella, jotka uskoivat, että sen aika oli tullut, niin mistä löydämme teosofien śūnyatā-tulkinnan? Palaten Blavatskyn kommentoissa olevaan Subba Row’n artikkelin kohtaan, jota edellä lainattiin [Ks. David Reigle, *Anātman-kysymys*, av. 4.], luemme edelleen: [H. P. Blavatsky *Collected Writings*, vol. 3, s. 423.]

”Tästä syystä arahatin kosmogoniaa käsittelevä salainen oppi myöntää ainoastaan yhden absoluuttisen, häviämättömän, ikuisen ja luomattoman TIEDOTTOMUUDEN (niin kääntääksemme), elementin (sanaa käytetään paremman termin puutteessa), joka on ehdottomasti riippumaton kaikesta muusta universumissa. Se on jotakin aina läsnä olevaa eli kaikkialla läsnä olevaa, Läsnaolo, joka aina on ollut, on ja tulee olemaan, olipa sitten Jumala, jumalia tai ei mitään; olipa sitten universumi tai ei mitään universumia; joka on olemassa mahāyugien ikuisten syklien aikana, *pralayojen* aikana samoin kuin *manvantara*-periodien aikana: ja tämä on AVARUUS, ikuisten voimien ja luonnonlain toimintakenttä, *perusta* (niin kuin

kirjeenvaihtajamme oikein sitä nimittää), jolla tapahtuvat ākāśa-prakritin ikuiset interkorrelaatiot, keskinäiset vastaavuussuhteet, joita ohjaavat śaktin tiedottomat säännölliset sykinnät – tietoisien jumaluuden hengitys eli voima, sanoisivat teistit – ikuisen, tiedottoman Lain ikuinen energia, sanovat buddhalaiset. Siten avaruus eli *fan, bar-nang (mahā-śūnyatā)*, eli kuten Lao-tse sanoo sitä, ”tyhjyys”, on buddhalaisen absoluutin luonto.”

Samuel Beal on kääntänyt śūnyatān ”avaruudeksi” erittäin tiivistetyn *Prajñā-pāramitā-sūtran, Ydinsutran*, käänöksessään vuodelta 1871. [Löytyy teoksesta Samuel Beal, *A Catena of Buddhist Scriptures from the Chinese*, London, Trübner & Co., 1871, s. 282–284. Se oli ilmestynyt aiemmin julkaisussa *Journal of the Royal Asiatic Society*, uusi sarja, vol. 1, 1865, s. 25–28.] Blavatsky oli lainannut sitä aiemmin toisessa kommentissaan Subba Row’n artikkeliin: [*H. P. Blavatsky Collected Writings*, vol. 3, s. 405–406.]

”*Prakriti, svabhavat* eli ākāśa on – AVARUUS, kuten tiibetiläiset sitä nimittävät; avaruus täynnä mitä tahansa ainetta tai ei ainetta lainkaan; ts. ainetta, joka on niin vaikeasti arvioitavissa, että se on vain metafyyysisesti käsitettävissä... ”Se mitä me sanomme muodoksi (*rupa*), ei eroa siitä, mitä kutsumme avaruudeksi (*śūnyatā*)... Avaruus ei eroa muodosta...’ (*Sin-king* eli *Ydinsutra* ...)”

Beal oli yksi buddhalaisten tekstien länsimaalaisista kääntäjistä. Häneen oli vaikuttanut Brian Hodgsonin selostus [Nepalin] buddhalaisuuden neljästä koulukunnasta, joten hän uskoi, että kiinalainen buddhalaisuus seurasi svābhāvika-koulukuntaa, joka hyväksyi ”kaikkialle levinneen olemuksen”. [Beal, *Catena*, s. 11: ”Nämä kummatkin kirjoittajat omaksuivat buddhalaisuuden svābhāvika-koulukunnan opetuksen, joka on yleisesti hyväksytty Kiinassa. Tämä koulu pitää ikuista ainetta raakana massana, joka on äärettömästi ohentunut yhdessä muodossa ja laajentunut toisessa muodossa luonnon lukemattomiksi kauniiksi muunnelmiksi.” Myös s. 14: ”Oppi kaikkialle levinneestä ja itseolevasta olemuksesta, josta aine on ainoastaan muoto, tuntuu olevan tuntematon eteläisissä kouluissa. Sen vuoksi näyttää siltä, että eteläisessä filosofisessa koodijärjestelmässä ei ole edistytty Nagasen (ts. Nāgārjunan) päivien jälkeen, joka Nagasena oli svābhāva-teorian ankara vastustaja.”] Siispä Bealin tulkinnan mukaan śūnyatā eli avaruus oli vain toinen muoto absoluuttista svābhāvaa. Useita vuosikymmeniä myöhemmin ilmestyi englanniksi ensimmäinen laaja tutkimus madhyamakakoulukunnasta, joka perustuu Nāgārjunan alkuperäisen sanskritinkielisen tekstin läpikotaiseen tutkimiseen: T. R. V. Murti, *The Central Philosophical of Buddhism*, 1955. Vaikkei Murti enää nojannut svābhāvika-ajatukseen, hän käsitti silti śūnyatān olevan buddhalainen absoluutti. Sen vuoksi hän ymmärsi madhyamakan eräänlaisena absolutistisena filosofiana. Kuluneina vuosikymmeninä, sen jälkeen kun tiibetiläiset joutuivat jättämään maansa, muutamia uusia teoksia on ilmestynyt yhteistyössä tiibetiläisten gelugpa-lamojen kanssa, jotka arvostelevat ankarasti aiempia absolutistisia tulkintoja madhyamakasta. [Ks. esim. Robert A. F. Thurman, *Tsong Khapa’s Speech of Gold in the Essence of True Eloquence: Reason and Enlightenment in the Central Philosophy of Tibet*, Princeton, Princeton University Press, 1984; C. W. Huntington, Jr., ja Geshé Namgyal Wangchen, *The Emptiness of Emptiness: An Introduction to Early Indian Mādhyamika*, Honolulu, University of Hawaii Press, 1989; Jay L. Garfield, *The Fundamental Wisdom of the Middle Way: Nāgārjuna’s Mūlamadhyamakakārikā*, New York and Oxford University Press, 1995. Kuitenkin Huntington kirjassaan *The Emptiness of Emptiness* näyttää itse langenneen absolutistiseen tulkintaan ollessaan sitä mieltä, että madhyamakalla ei ole mitään omia näkemyksiä, mikä gelugpa-koulukunnan tekstinselityksen mukaan merkitsee äärimmäistä nihilismiä. Ks. Paul Williamsin arvosteluartikkeliä ”On the Interpretation of Madhyamaka Thought”, *Journal of Indian Philosophy*, vol. 19, 1991, s. 191–218. Sen ajatuksen kumoaminen, että madhyamakalla

ei ole omia näkemyksiä, Thurmanin *Tsong Khapa's Speech of Gold* (esim. s. 329–332) -käännöksen lisäksi ks. lisäselityksiä José Ignacio Cabezónin kirjasta *A Dose of Emptiness: An Annotated Translation of the sTong thun chen mo of mKas grub dGe legs dpal bzang*, Albany, State University of New Press, 1992, s. 257 eteenp. (vars. s. 266).] He huomauttavat, että madhyamaka määritellään keskietieksi, joka välttää eternalismin ja nihilismin äärimmäisyydet. Kumpikaan näistä absolutismin kahdesta muodosta ei voi olla oikea tulkinta. Tiibetiläiset ovat yli tuhatviisisataavuotisen katkeamattoman madhyamaka-tradition perillisiä. Koska tätä traditiota ovat tutkineet perusteellisesti oppineiden sukupolvet, heillä on täysi syy uskoa, että heillä on oikea tulkinta śūnyatāsta; tämä śūnyatā ei ole jotakin, mikä itse on olemassa jollain absoluuttisella tavalla kuten avaruus. Onko meillä tässä toinen tapaus, jossa Blavatsky lainasi mitä tahansa hän saattoi löytää, mikä näytti tukevan esoteerisia opetuksia, mutta myöhemmin kuitenkin osoittautuu, ettei se tuekaan niitä? Sitä en usko.

Eräästä merkittävimmistä lainauksista, joka on peräisin salaisista kommentaareista ja on *Salaisesta opista*, havaitsemme seuraavaa: [*Salainen oppi*, I, s. e289. Ks. myös II, s. e239 alaviite: ” ”Luominen” – tietysti aiemmin olleesta ikuisesta substanssista eli aineesta, joka meidän oppimme mukaan on rajaton, aina olemassa oleva avaruus.”]

”...Koska sen aines on erilaatuinen kuin mitä konsanaan tunnetaan maan päällä, maan asukkaat katsoessaan SEN LÄPI uskovat harhassaan ja tietämättömyydessään, että se on tyhjää avaruutta. Mutta ei ole sormenleveyttäkään [ANGULA] tyhjää tilaa koko rajattomassa [universumissa]...”

Tämä ei jätä sijaa epäilylle, että śūnyatā eli avaruus todella ymmärretään arhatien salaisessa opissa absoluutiksi, ainoaksi elementiksi, ikuiseksi aineeksi. Mutta miten Buddhan opettamassa keskietiessä on voinut olla absoluuttia?

Lähde: *David ja Nancy Reigle, Blavatskyn salaiset kirjat*,
Kahdenkymmen vuoden tutkimustyö, 190 s.
Suomentanut ja kustantanut © Pirkko Carpelan 2010